

МАХАМБЕТТАНУДЫҢ ТЫҢ ЖОЛЫ БОЛҒАЙ!

Бүгінгі дәуісің ақиқат мәселе. Махамбеттің бірегей феномені құбылыс емес. Шешендерше шешіле сөйлесек, түбі бір сөзді өкпелден кие тұтқан халқымыздың рухани алемінде Махамбеттің жауһар жырларының маңызы қашан да білі, тұғынан ои шаққан көне қыпшақ жорық жырларының сарқиты, батырлық пен жырғаулық қос ізігінің тек ұстаған Нойайлы заманының жығылмаған туы, жырғаудың соңы. Аңғайлы заманының жығылмаған туы, жырғаудың соңы. Аңғайлы заманының жығылмаған туы, жырғаудың соңы. Аңғайлы заманының жығылмаған туы, жырғаудың соңы. Аңғайлы заманының жығылмаған туы, жырғаудың соңы.

Махамбет сынды арқалы ақынның өмір өтселдері турасындағы өлеңмен өрілген шағын энциклопедияның өзі бір дүние. Ақындар өр туғалы киегі сөз несі Махамбет бабамызды былайша сипаттайды: «Елінің кекіе кеткен өрлерінің», «Тас тескен оғы да оқ, сөзі де оқ, Жауына болды атылған өзі де оқ! Бетпе-бет ханмен қарсы қағысқанда, Оқтай бір атылмаған сөзі (Тайыр Жароков, «Махамбет туралы аңыз»); «Далама ордақтық, Жауға шаққан жарақтық», «Туасы жарық жүрдізім, Туғасы алып шын-құзым», «Жыр салыған даулысың», «Сен қырғайы заңғар тауысың», «Сен ақалым күткен қылдан» (Қалижан Бекхожин, «Махамбет қабірінің төбесінің»); «Жасын бол түскен жаудың төбесінен. Нарынның наркескендей қос арысы», «Исатай – батырлардың батырындай, Махамбет – ақындардың ақындыдай», «Жығымайтын жау

лау жыр жадындағы» (Сағиғали Сейітов, «Бірұяра мақтаншым халқымыздың»); «Бірбір сөзін, о, баба, тоске түскен балғайда», «Құн Нарынды сынсын жел, әлі сені жоқтайды», «Жүніннен жас жарының, шылбырдай есің жерің», «Жілеген ден жауың нұраққа сіңіледі балта еменге», «Өптеді қару бірақ та, өзіннен туған өлеңге!» (Қадір Мырзалиев, «Махамбет», «Еменге біткен бір ұтақ»), «Туғасының өзі – жыр-шабыт!» (Фариза Оңғарсынова, «Түс немесе Махамбеттен қалай кездестім»), т.б. Қунарлығы, Махамбет сынды айбарлы Ұл ұлының қасиеті жақынды ауыз толтыра кең тымыспен көзде керге айта бергің келеді, айта бергің келеді. Асыл туған баба қасиеттілігі осында болса керекті.

Махамбет нектесінің ұяқтау мақсатында университетіңде кешенді де жүйелі ғылыми-танымдық шаралар қолға алынууда. Ең алдымен айтармыз, 2003 жылы 30 мамырда ҚР Үкіметінің № 497 қаулысы бойынша Батыс Қазақстан мемлекеттік университетіне Махамбет Әтешісов есімі берілсе, енді білім ордасын Махамбет атында атау жөнінде ұсыныс түсірді. Сондай-ақ, бүгінде қазақ елінің Батыс өңіріндегі көне тарихи бар бірегей білім ордасы М.Әтешісов атындағы БҚУ-да «Махамбет» мұражайы, «Махамбет» ақпараттық-технологиялар нарық жұмыс жасайды, филолои студенттері Махамбеттану курсы оқилады, халықаралық-республикалық дәрежедегі «Махамбет оқулары» өткізіледі. Түпкі мақсат – «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында Батыс Қазақстан аймағы бойынша туған өлке тарихын зерттеуге көшеңді тұрғыда кең көлемде ден қою, саясиеті ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу, махамбеттану саласына сын көзбен қарап, бүгінгі ұрпақ көзқарасын аңғарту, студент жастарды ата-баба тарихын терең білуге баулу. Осы іспетті мақсаттан туындар ніндеттер тізбегі сан жару. Аз қалып көпшілігіне жеңіл тартқан «Махамбет» журналының ұсынысы мақсат – бабаларымыз жөнінде кейінгі ұрпақ өкілдеріне кейінгіше мол мәлімет көздерін ұсыну деп білеміз. Осы жолда баршамызға Махамбет баба рухы жар болғай!

Махамбет баба тағалымы – төлегей теңіз. Мәселен,

МАХАМБЕТ УНИВЕРСИТЕТІНДЕ «МАХАМБЕТ» ЖУРНАЛЫНЫҢ ТҮСАУЫ КЕСІЛДІ

Журнал (француз тілінде journal) – мерзімді басылым, бұқаралық ақпарат құралдарының бір түрі. Журналды менемелер, қоғамдық және шығармашылық ұйымдар, ғылыми қоғамдар, академиялар, университеттер, сондай-ақ жеке меншік иелері шығара алады. Салыстырмалы тұрғыда қарасақ, журнал газетке қарағанда оқиғаларды кең көлемде баяндап, дерентерге гереңірек талдау жасайды, өзінің ұстаған көрсенді бағытына қарай қоғамдық пікірді қалыптастыруға ыңғай етеді. Журнал – мерзімділігі жағынан аптасына, он күнде, екі аптада, айына, екі айда, тоқсан сайын, жарты жылда бір рет шығатын басылым. Мазмұны жағынан қоғамдық-саяси журнал, әдеби-көркем журнал, спорттық журнал, сатиралық журнал, өндірістік-техникалық журнал, ғылыми-көпшілік журнал, библиографиялық журнал болып, оқырмандарына қарай бұқаралық және оқырмандардың белгілі бір категорияларына (балаларға, жасөспірімдерге) арналған салада бөлінеді. Бұқаралық, қоғамдық-саяси және әдеби-көркем журналдарда ақпараттық, публицистикалық, көркем шығармалар, танымдық, сендік, көркемөнер туындылары сипатындағы материалдар, фотосурет түрлері мен бейнелеу өнерінің туындылары; ғылыми-көпшілік, ғылыми-ақпараттық журналдарда ғылыми-зерттеулерге қатысты мақалалар, аннотациялық, ғылыми хабарлар; спорттық және өндірістік-техникалық журналдарда басылым арналған салаларға қатысты материалдар, аз сатиралық журналдарда сын-сықақтар, фельетондар тағы басқалар басылады. Бұл өрайда кез келген журналды көркем-техникалық бөзедіру ісі графика мен полиграфияның даму деңгейіне бірден-бір байланысты.

Дүние жүзіндегі тұңғыш журнал Францияда 1665 жылғы 5 қаңтарда «Журнал де Саван» атауымен жарық көрген. Осы жылғы Англияда, 1668 жылы Италияда,

әдебиеті жақынды келегі сөз қозғаған, шығармаларының дені ғылыми әрі көркем туынды түрінде жарияланған журнал болды. Грөниц қаласындағы «Энергия» баспа-

1956 жылы «Ара», 1958 жылы «Мәдениет және тұрныс» (қазіргі «Парасат»), «Балдырған», 1960 жылы «Білім және өнбек» (қазіргі «Зерде»), 1978 жылы «Пионер», 1987 жылы «Арты», 1994 жылы «Улағаты», 1996 жылы «Заң», 1997 жылы «Алдаспаң», 1998 жылы «Аманзонка», 2000 жылы «Қазақстан» және тағы басқа журналдар шыға бастады. Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасында демократиялық құндылықтардың берік орныға бастауына байланысты мемлекеттік және жекеменшік журналдар саны көбейде. Галактордың (Интернет) пайда болуына орайлас ойнай журналдардың да барлығы өскен сөзсіз. Құсақса, өлемің деңгейдегі журнал іспеті мерзімді басылымның жарық көруі тарихының қысқа үзінтері осындай.

Осы әлемің үрдіттің жалғасы іспетті еліңіздегі тағалымы мол мәнді оқиға – «Махамбет» республикалық әдеби-мәдени, танымдық журналдың жарық көруі. Басылымның алғашқы журналының жарық көргені, Басылымның алғашқы саны жарық көргені тұста осы жылдың наурыз айының 4-інде журналдың

1682 жылы Германияда журналдар шығарыла бастады. Алғашқы журналдар негізінен өр туралы кітаптарға шолу жасап, көркем әдебиет, ғылым, көркемөнер, дін салаларындағы жаңалықтарды баяндаумен шектелгенді. XIX ғасырдың екінші жартысында журналдың негізгі түрлері қалыптасты. Көпшілікке арналған аралас мазмұнды, бөзедірілген журналдар көбірек шығарылды. Мәселен, орыс тіліндегі тұңғыш журнал «Месаринне историческая, генеалогическая и географическая примечания в Ведомостях» (1706-1742 ж.ж.) «Санкт-Петербургские ведомости» газетіне қосымша ретінде жарық көрді. 1913 жылы Ресейде 1331 журнал, оның ішінде орыс тілінде 1222, Ресей халықтарының тілінде 82, шет ел тілдерінде 27 журнал шығып тұрған.

ханасында басылып тұрған. Редакторы – М.Сералин. «Амқалпен» бірге «Ақмола» журналы да (1911-1916 ж.ж.) шығып тұрды. Кейіннен «Садақ» (1917 ж., татарша – қазақша), «Айна» (1918 ж.), «Мұғалім» (1919 ж.), «Қызыл Қазақстан» (1921-1929 ж.ж., қазіргі «Ақиқат» журналы), «Шолпан» (1921-1924 ж.ж., қазіргі Таң-Шолпан), «Темірқазық» (1923 ж.), «Жас қазақ» (1923-1924 ж.ж.), «Жас қайрат» (1923-1924 ж.ж.), «Сәуле» (1923-1924 ж.ж.), «Сана» (1923-1924 ж.ж.), «Жетісу әйелі» (1924 ж.), «Лениншіл жас» (1925-1927 ж.ж.), «Таң» (1925 ж.), қазіргі «Таң-Шолпан»), «Әйел теңістігі» (1925-1934 ж.ж., қазіргі «Қазақстан әйелдері»), «Жаңа мектеп» (1925-1933 ж.ж., қазіргі «Қазақстан нектесі»), «Пионер» (1925-1956 ж.ж.), «Кедей айнасы» (1926-1929 ж.ж.), «Төрме» (1926 ж.), «Жыл құсы» (1927 ж.), «Жаңа әдебиет» (1928-1932 ж.ж., қазіргі «Жұлдыз»), «Жарық» (1929-1930 ж.ж.), «Балға» (1932 ж.), «Екініңді тілші» (1932-1933 ж.ж.) сияқты журналдар жарық көрді.

түсуші Халел Досмухамедов атындағы Атырау университетінде осы білім ордасының ректоры, педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор ИДРИСОВ Саламат Нұрұханұлының қолдауымен кесілгенді. Содан бері басылымның төрт саны жарық көрді. «Махамбет» журналының құрылтайшысы әрі шығарушысы «Болағ-медиа» нектесінің жоспарына сәйкес 2020 жылдың желтоқсан айының 4-і күні Махамбет Әтешісов атындағы Батыс Қазақстан университетінде (Обал қаласы) аталмыш журналдың бір жылдық толық санының тапсырылымы өткізілді. Ел Тәуелсіздігі мерекесі қарсаңында «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында өткізілген «Махамбет» журналының тапсырылымы-түсаускерінің зиялы ретінде Махамбет сынды қиранды биігілдегі ақынның ерлік баласы аз ұяқтар да, көп жортар» секілді өлең тамақтары алынды. Модераторы: Қыдыршаев Абат Сатыбайұлы, «Рухани жаңғыру» институтының дирек-

торы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстан Педагогикалық ғылымдар академиясының академигі, «Махамбет» журналының ақпараттар алқасының мүшесі, Тапсырылым бағдарламасына сәйкес басқосу ықпалының «Ерлерғауы». Махамбеттің «Қызыл қырғиы» күйлерінен ашылды. Атаған күйлерді ақсан шеберлікпен қобыз аспабында «Мәдениет және өнер» факультетінің I курс студенттері («Дәстүрлі өнер мамандығы» Гулжанар Жайғали, Дарина Ақсабаева, Зарина Әтепбергеновалар орындады. Жетекшісі: Ерғалиева Айгүл Темірболалқызы, өнертану ғылымдарының кандидаты, доцент. Оған әрі «Махамбет» рухы бір тұтыл...» (Дуылғыз ақын өлең-жырлары бүгінгі ұрпақ жаңында) тақырыбында университет студенттері ақсан өлеңдерін оқыды (Ғабиден Ғабитов, «Қызғаш құса»; Ернур Күнәбаев, «Атадан туған аруақты ер» («Филология» қазақ тілі мамандығы, IV курс); Ернур Изимов, «Жел-жел еткен ала тұл» (Филология, қазақ тілі, III курс); Айгүл Тәстенов, «Күн қайда?» (Филология; қазақ тілі, II

МАХАМБЕТ УНИВЕРСИТЕТІНДЕ «МАХАМБЕТ» ЖУРНАЛЫНЫҢ ТҮСАУЫ КЕСІЛДІ

Кезек «Махамбет» республикалық әдеби-мәдени, танымдық журналдың тұсауына ресми рәсімге келген кезде ортаға екі азаматтары Н.Х.СЕРҒАЛИЕВ, Ж.Д.Ақбай, А.Б.Бақтыгереева, Қ.Т.Төлеуішев, Ә.Махамбетқұлы, Б.Е.Халимолла, М.Х.Шүйішалиева, Ж.С.Ғалиевтер шақырылды. Алғашқы құттық сөзді М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің ректоры, б.ғ.к., профессор, Қазақстан Ұлттық Жаратылыстану ғылымдары академиясының академигі, «Махамбет» журналының академиктері арасындағы мүшесі Серғалиев Нұрлан Халимоллаұлы алып, төлеуішті пәлм биылғы өзе білді: Ардақты ағайын! Қайратты әріптестері! Іргелі махамбеттанушылар тұжырымдарына сүйенсе айтсақ, Махамбет – қыранқия биігіңдегі ақын. Махамбет – от ауызды, орақ тісті шешен. Махамбет – егемен елдіктің шешпейтін рухы. Махамбет – ұлттық менталитетімізге

ретінде бұқаралық ақпарат құралдарының бірегей түрі. Осы журналда баба тағалымына қатысты зерттеулер кең көлемде баяндалынып, ғылым білім саласындағы деректерге тереңірек талдау жасалынып, Батыс Қазақстан университетінің профессоры, тарих ғылымдарының кандидаты Құрманалин Санат Бақытжанұлы, «Жайық үні» ЖШС директоры-редакторы Шүйішалиева Мира Хамзақызы сөз алады. Танымсыздың түйініне орайлас М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің ғылыми жұмыс және халықаралық байланыстар жөніндегі проректоры, география ғылымдарының кандидаты, профессор АХМЕДЕНОВ Қажымұрат Мақсұтұлы сөз алып, бас-

ватусында «Махамбет» журналының құрастырушысы әрі шығарушысы «Болат-медиа» мекемесінің директоры, «Ұт қоңыр» республикалық әдебиет, мәдениет және өнер газетінің бас редакторы БАТЫР Болат

иері Қыдыршинова Шолпан Батырқызы (онлайн), С.Бәйішев атындағы Ақтөбе университетінің тәрбие ісі және әлеуметтік мәселелер жөніндегі проректоры, ф.ғ.к., доцент Мирас Орынбасарұлы (онлайн), «Ел және мұқалы» газетінің бас редакторы Ғалиев Жан-Бол Серікұлы (онлайн), БҚО «Рухани жаңғыру» өңірлік жобалық кеңесінің жетекшісі Әдені Махамбетқұлы, Батыс Қазақстан инновациялық-технологиялық университетінің профессоры, тарих ғылымдарының кандидаты Құрманалин Санат Бақытжанұлы, «Жайық үні» ЖШС директоры-редакторы Шүйішалиева Мира Хамзақызы сөз алады. Танымсыздың түйініне орайлас М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің ғылыми жұмыс және халықаралық байланыстар жөніндегі проректоры, география ғылымдарының кандидаты, профессор АХМЕДЕНОВ Қажымұрат Мақсұтұлы сөз алып, бас-

көтеруші. Демек, Махамбет баба мұрасы – ұлттық құндылық көзі. Әріптестер! Махамбет университетінің шаңырағын биіктетер, білім ордасының имиджін еселей артырар жаңа журналымыз құтты болсын! Басилим университетінің ғылыми әлеуетін байытқай!

Иә, Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев айтқандай, «қазақ жирының ой-санасы – Абай, ар-намысы – Махамбет. Абайдың айбатымен, Махамбеттің жігерімен еңсе тіктеген егемендігіміз. Бірі – рухани ұстазымыз, бірі – рухани ұранымыз» емес пе. Ақын Рафаэль Ниязбекше қайырсақ, «Жарқылдап көкте ойлаған, Махамбет – жасын найзағай, Болашақ қанын ойлаған, Толықсып туған найзалы Ай. Кешсе де бәрін азыпты, Арман Алаш арсы, Махамбет – батыр қазақтың, Бұқынған асуы намысы» өкениң білгенге не жетсін!

тән ерлік пен елдіктің өшпес рухы. Махамбет – өңірдегі қасреттің синонимі, өкередегі қасиеттің символы. Махамбет – ұлттық туаға, ол-батыр, ақын, күйші, азаттық жолындағы күрескер. Махамбет – қазақ халқының XIX ғасырдың алғашқы жартысында жасаған ірі тарихи тұтағасы, жиырдалық поэзияның біртуар дара жұлдызы, сирек суреткерлік дарын иесі, дәстүр жаңғыртқышы. Махамбет – өз дәуірінің тынымсыз, талабын дүріс түсініп, көре білген жайталанған ғұлама, Махамбет – сөздің қуатын, құдіретін, тұңғығын терең барлаушы. Махамбет – сөздің мағиялық күшін, эмоциялық қуатын, эстетикалық әсерін күйейтуші, санғау биікке көтеругші. Махамбет батыр ерлік ісімен, үгілі сөзімен халық шешендігіне қатармадық рух дарытқан. Ол – халық алдында адал еткіс жан-сұлтанды әшеркер, мақсұрларды, талсайлап сәйкелетін жауынгерлік шешенді сөзге үлес қосушы. Демек, бүгінгі ақын баба атын дағы университетімізде тұңғыш рет тұсауы кесіліп отырған «Махамбет» журналы қайталанбас ақын рухын асқақтатса дейміз. Журнал – мерзімді басылмы

Батыс Қазақстан университетінің құрметті профессоры, әлқатанушы ғалым Жайсаң Ақбай Досболтаулы, ақын, Қазақстан Жазушылар одағының Батыс Қазақстан облысы филиалының төрағасы Халимолла Бауыржан Ерғұналы, Халел Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің профессоры, филология ғылымдарының докторы ЖҮСІП Қадір Өтегөулы (онлайн), ақын, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, Қазақстан Республикасының әдебиет пен өнер саласындағы Мемлекеттік сыйлығының иегері, «Алаш» Халықаралық әдеби сыйлығының иегері, «Құриет» орденінің иегері Бақтыгереева Ақшұтпа Бақтыгерееқызы, театр қайраткері, «Шалағат» медалінің иегері Төлеуішов Құқырғали Төлеуішұлы, Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің профессоры, ҚР Білім беру ісінің үздігі, әлқатанушы ғалым Шамағанов Анакөкпенді Шанғошұлы (онлайн), ақын, Қазақстан Республикасына еңбек сіңірген мәдениет қайраткері, «Ерен еңбегі үшін» медалінің иегері, «Құриет» орденінің

лым қадамына құтты болсын айта келе, журнал келешегінің маңызы да мөңді болуына орайлас толымды төлеуіштарымен былайша баянлап: Қадірлі зиялы қауым! Бізге жеткен Махамбет ақын жырына бойласақ, Махамбет – өз дәуірінің тынымсыз, талабын дүріс түсініп, көре білген ақынды ойлаш ақын. Сол себепті де ол әдебиетіміз жаңа бағытқа бұрып, Ең бағымсыз – көркем әдебиетті хан сарайынан шығарып,

Бұл күнге орай Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің ғылыми кітапханасының директоры Тота Ерікқызы Әлімқереметованың жетекшілігімен «Махамбеттану» кешесі, бүгінгісі, келешегі тақырыбында кең ауқымды зерттеу еңбектер көрсеті ұйымдастырылды. «Махамбет» журналының танымсыздығы естелік фотосуретке түсу өкенимен тұжырымдалды.

бұқара ортасына әкелуші. Әдебиеттің міндеті әміршіге қызмет ету емес, қоғамға қызмет ету деп білді. Қоғамға қызмет ету әр адамға, оның сезіміне әсер ету, оның бойына рух дарыту, сөйтіп көпшілікке ықпал ету ғана емес, қоғамға қызмет ету деп білді. Бұл ретте Махамбет – сөздің қуатын, құдіретін, тұңғығын терең барлаушы ыл. Ол көркем поэзияның өзге тан табиғи функциясы қайта жаңадандырды, дамытты. Басқаша айтқанда, Махамбет – сөздің мағиялық күшін, эмоциялық қуатын, эстетикалық әсерін күйейтуші, санғау биікке

Абат ҚЫДЫРШАЕВ, Махамбет Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің «Рухани жаңғыру» институтының директоры
Жанар ҚАБДІРАХИМОВА, «Рухани жаңғыру» институтының әдіскері

Әсет ТАСМАҒАМБЕТОВ Сөмбайұлы, М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің оқу-әдістемелік жұмыстары жөніндегі проректоры, тарих ғылымдарының докторы, профессор:
Махамбет – Исатай өлеңі – тұңғыш таным, тағалымды тәлім, ұлтқанды көзқарас өлеңі. Бізді махамбеттанудың кешегісі де, бүгінгісі де, келешегі де ойланпайт қоймайды. Махамбет – Исатай ұлт рухы емес пе? Университет тарихында бабалар тарихына тағзым етерік сериалды экспедициялар да, Махамбет оқулары да, «Исатай – Махамбет» журналы да болған. Бүгінгі танымсыздығымыз өгіп жатқан «Махамбет» журналы – сол игі істеріміздің жаңаша нұсқасы да. Тәгі қадамға толы тарихи істеріміз «Махамбет» басылмы арқылы жалғасын тапса дейміз. «Қылышты қитыр алмас ем, Шағра шауып мұқалдым. Суары қанық көк сүңгі ем, Сүтүін таппай тот алдым» дегенін Махамбет сынды дара тула жауырларының орыс тіліндегі аудармалары тұрасындағы, «Жорық күйлер жыр болып ағылғанда» дегенің, композитор ақынның құдіретті күйлері жөніндегі салмақалы талданалар «Махамбет» журналы бетінде орын алас нұр үстіне нұр болар еді. Басылымға ақ жол жіберің!

Ақбай ЖАЙСАҢ Досболтаулы, М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің құрметті профессоры, әлқатанушы ғалым, мәдениет қайраткері:
Махамбет Өтемісовы – Исатай Тайманов бастаған ұлт-азаттық қозғалысының үлі жиыршысы, рух беруші сөзсіз өкени. Ақынның жігерлі жылдары мен толғаулары – орыс империясының отарлау саясатына қарсы қазақ халқының тәуелсіздік рухын асқақтатқан құнды мұра. Махамбет XIX ғасырдағы ұлт-азаттық қозғалысына тікелей қатысып, басшылық жасаушы. Жалғыз жылдарымен жаңа дәуір әдебиетінің аса ірі көшбасшыларының біріне айналды. Елге белгілі Х.Досмұхамедұлы, М.Әуезов, С.Мұқанов, Қ.Жұманалиев сынды зерттеуші тулақар Махамбет шығармашылығының ақынның қазақ өлінің тарихындағы айрықшы орын аса жоғары бағаланды. Қазақ әдебиетінің ұлы құбылысы ретінде танылды. Бұрын тарих күе. Махамбеттен XX ғасыр қазақтары тапты, әлеуметтік мөңді аймақтарды іздесе, бүгінгі ұрпақ тәуелсіздік пен азаттық рухқа қатысты құндылықтарды табуға. Сәйкесінше біз Махамбет мұрасынан, болмыс-өкілінен, іс-әрекетінен жағала әрқашанғы ізгіліктер мен құндылықтарды та іздейміз. Ұлт тұлағасы Махамбет: «Алаштың байлығын не пайда. Тарығын көлген ерлерде қайыры омын болмаса?! Алтын тақты хандардың қандылығын не пайда. Қарп пенен қасірге тұрлық, ісі болмаса?!» дегені ме?! Ендеше, Махамбеттің жыры найза, әрбір сөзі оқ болса, батыр бабамыздың атымен аталған бұл басылмының да әр беті оқ болсын, тұңғыры ұзақ болсын!

Түймеш ДӘРІШЕВА Малбағарқызы, М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің тәрбие ісі және әлеуметтік мәселелер жөніндегі проректоры, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент:
Махамбет – ұлт намысы. «Туған ұлдан не пайда атаның жолын қунаса?!», «Ереуіл атқа ер салмай, Егеулі найза қола алмай, Ереуілді ісі бітер ме!» дегені не серттен тайнас сенсер ақын Махамбет. «Не десе егер ерлікте, Махамбет дер ем ойланбай!» «Бұрқат атқан Ар-намыс болсаң егер, Айналмайсың, жан баба, қалай жырғар», «Мер мен көккің арасын жалғызға орал, Оқымда кеудеме орт кіреді», «Серттен тайнас ер едің Ар ойлаған», «Жырын алмас Семейсердей өткір еді, Содан менің көңілім көп түледі», «Жанарыма жарқ етіп шоқ түседі. Оны көзбен жырына үйігендер» дегені ме бүгінгі ақын жүрегі және ұрпақ арқылы ақын туралы. Қысқасы, Махамбет университеті шығармаларында Махамбет журналының тұсауы кесіліп бізді аса қуандырды. Басылым бетінде Махамбет шығармаларының негізгі оқытушы, бүгінгі Махамбеттер туралы сөз тиегі ағытылса иі!

Әдені МАХАМБЕТҚЫЗЫ, «Рухани жаңғыру» өңірлік жобалық кеңсе жетекшісі:
Қазақтың ғана емес, әлем әдебиетінің классігі Әбі Қанбидев Махамбет туралы жазған «Шандоз» атты еңбегінде оның «Төбегіттен қалаған уақыттыңда табыла бермейтін асылды аса сирек еңбегің құбылыс екендігін айтқан. Махамбеттен қалаған бірегей құнды мұрамызды білгенде, оны елге, жастарға танымсыз – біздің тұрғымыз. Қазіргі пәлденің кезіндегі Қазақстан жанына жұмыс жасап, тәуірлігіне ай салар тәуіршілігіміз керемет шараларды жүйелі түрде ұйымдастыруға және жүзеге асыруға отырған Махамбет атындағы Батыс Қазақстан университетінің ғылыми жұмыс және халықаралық байланыстар институтының ұжымына ризашылығымыз шешсіз. Елбасының «Рухани жаңғыру» бағдарламасының Батыс Қазақстан облысында жүзеге асыруға зор үлес қосқан ұжымның құрамына Махамбет атындағы институт ұжымына алғыс білдіреміз! Бүгінде, ақындыру туралы маңызы зор еңбектер жүйелі түрде ұйымдастырылып жүртіне; «Мер бетінде зұлмы күштер құрманы, Мәңгілік елге еңсе майданы...» ар жыры бір-бір емес. Кеудесіне қадалған қарулықтың...» атты қазақтың Арманстан сүсті абаты. Махамбет – ата қазақтың, Жолбарыс жұрек қайраты...» атты еңбегің, Өр рухының Байрағы, Елің деп өңірген, Ереуілді намыс қайрағы» дегеніме анал бар ма? Ұлт басы атында аталатын «Махамбет» журналы жаңа ұрпақтың сүйіп оқыр басылмына айналай!

Жанар ҚАБДІРАХИМОВА, «Рухани жаңғыру» институтының әдіскері

Үш қол

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ӘДЕБИЕТ, МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ ӨНЕР ГАЗЕТІ

Газет 2010 жылдың 19 наурызынан шыға бастады www.ush-konyr.kz №49 (516) 4 желтоқсан 2020 жыл

Атырау қаласындағы Жүмеке Нәжімеденов атындағы мектептің алдығын аламын ақынның ескерткіші орнатылды. Ашылу салтанатын Атырау облыстық мәдениет, архивтер және құжаттама басқармасының басшысы Ақылбек АМАНБАЙҰЛЫ ашты. Ескерткіштің ашылуына қолдау көрсетіп қызмет еткен қоғам қайраткері Сәрсенбай Екеев және композитор Илья Жақанов ақын Ақұшпап Бақтыгереева, Халел Досмұхамед атындағы Атырау университетінің ректоры Саламат Нұрмұханұлы Идрисов сөз сөйледі.

ЖҮМЕКЕН НӘЖІМЕДЕНОВ – 85 ЖЫЛ

МАХАМБЕТТАНУДЫН ТЫҢ ЖОЛЫ БОЛҒАЙ!

М.Оттемисов атындағы Батыс Қазақстан университетінің ректоры, биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Қазақстан Ұлттық Жаратылыстану ғылымдары академиясының академигі, «Махамбет» журналының ақылдастар алқасының мүшесі

Елімізде қазақ хандығына 550 жыл толуының тойлануының, Алтын Ордамың 750 жылдығы атауының межеленуінің өзі Қазақ елінің тарихы, күллі ұлтымызға тән ортақ тарихимыздың тамыры тереңде екенін айқын аңғартады. Бүгінгі тарихи мада еуропацентризмнің сыналған енгізуімен пайда болған тарих атаулы бір-бірімен иерегер күштер – көшпелі «варварлар» мен «ореннетті» отырықшы халықтар текетіресінен тұрады-мыс деген түсінік басым. Уақыт сыны мұндай түсініктің дұрыс-бұрыстығына нұмәнді күдік уалатауда. Сондай-ақ, бүгінгі басы ашық мәселе – кешегі ата-бабалар, тұтас ұрпақтар тарихының белгілі бір сындарлы мағынаға ие өкәндігі. Демек, өткен ұрпақ ұмыры төлей-танға мағынаға толы. Осы орайдағы өмілділікті ұлттың тұрғын ақылдылығымен межелі мәзетке бет бұрғанымызда білімім жөн. Ұлтпенді қайраткер уақырарымыздың ұлттық тарихи жазын санстап қалу өз-өзіңді сұқпап қалудың жағзын жолы тұрғысында ой түйінің сыры да осында деп білеміз.

ОЙШЫ СҮРЕТКЕР, ЖАНАШЫ ТАЛАНТ

Қазақтың өнеркөкті ақымы, Қазақстан жастар сыйлығының және мемлекеттің сыйлықтың иегері, Қазақстан Әнұранының авторы Жүмеке Нәжімеденов 1935 жылдың 28 қарашасында Атырау облысы, Құрманғазы (бұрынғы-Теніз) ауданы, Қошалақ ауылдық кешесіне қарасты Ашақ деген жерде туған. Әкесі Сабырден Отан соғысында ұста болып, бопалап ақын ата-әжесі мен анасының тәрбиесінде өседі. Жасынан домбыра тарту мен ақындық өнерлеріне құштар болып, өсе келе өкәнді де меңгеріп, шеберлігін шыңдай береді. Ол мектеп бітіргеннен кейін өңбөке араласады, мектепте-тәрбиеші, Қарағанды көмір шахтасында шхтердің көмекшісі болып қызмет істейді.

Әдеби қызметкер, Қазақстан жазушылар Одағында әдеби консультант, Қазақ КСР баспа, полиграфия және кітап саудасы жөніндегі республикалық комитетте көркем әдебиет және оқу әдістемесі бөлімінің редакторы, «Мектеп» баспасының бөлім бастығы болып қызметтер атқарды. Жүмеке Нәжімеденов шығармашылығын үш кезеңге бөлуге болады: алғашқы ақындық, есу қалыптасу кезеңі; екінші – прозаға ден қойып, романдар шығарып тұрырған, бірақ поэтикалық шығармашылығын қатар жүргізген кезең; үшінші – ақындық өнердің шырқау биігіне шыққан шығармашылық кезеңі.

Алматы қаласындағы консерваторияға түсіп, бір-неше курсында оқыды, бірақ бітірмейді. Ақындыққа біржола берілген Жүмеке КСРО Жазушылар Одағы жанындағы Жоғары әдебиет курсы оқип бітіреді де республикалық баспасыз және баспа орындарында жұмыс істейді. Ол республикалық «Жазушы» баспасында редактор, республикалық «Лениншіл жас» газетінде

1972 жылы «Мен туған күн» атты таңданалы шығармалар жинағы – шығармашылық он жылдың қорытындысы ретінде дүниеге келді. Жетпісінші жылдардың басынан бастап ақын про-

заға ден қойды да, «Ақ шағы», «Кішкентай», «Даңқ пен дақпырт» атты романдарын, «Домбыра мен кесеу» және «Бетпе-бет» деген повестерін жазып, «Жауыз» журналының бірнеше санында жариялады, кейін романдары жеке-жеке кітап болып, «Жазушы» баспасында әр жылдары баспаған романдары оқушылар арасына кең тарап. Жүмеке оқырмандарды прозадағы шеберлігінен тәнті етті. Жұртшылық ақынды біржола прозаға ауысты деп ойлады. Бірақ Жүмеке поэзияның да йөну-мәржандарын прозамен қатар туындады. Про-за саласында біраз шарықтаған қалагер жетісінші жылдардың аяқ кезінде поэтикалық жинағы «Жеті болу» арқылы жарыққа көрді. Сексенінші жылдардың бас кезінде «Шауқ», «Ашық аспан», «Құран – құш», «Менің топырағым» атты өлең-дастандар жинақтарымен қазақ поэзиясына жаңа леп, өзгеше өрнек алып келді. Ақынның соңғы өкі жинағы өзін дүние салғаннан кейін жарық көрді. Жүмеке ұзаққа созылған ауыр науқастан 48 жасында 1983 жылы қараша айының 22 жұлдызында дүние салды.

Жылжасы 3-8-беттерде

Жылжасы 4-5-беттерде

**РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ -
ЕЛБАСЫ МҰРАТЫ,
ЕРТЕДІМІЗДІҢ КЕЛІЛІ**
2-бет

**ӨМІРІ
ӨНЕРГЕЛІ
ҰСТАЗ**
6-бет

**ҰЛАҒАТТЫ
АҚЫН
ТАҒДЫРЫ**
6-бет

**ЖҮМЕКЕН
ЖЫРЛАРЫ**
7-бет